

reu' i 'solar no edificat dins o fora d'un edifici'; en català i llengua d'oc fóra possible d'admetre que havent tingut el sentit primitiu de 'pasturatge arrendat', s'hagués pres del ll. *pactus* 'conveni, arrendament', però no essent fàcil d'explicar així tots els detalls en la forma dels mots, potser es tracta més aviat d'una paraula pre-romana indoeuropea, relacionada amb el prussià antic *posty* 'pasturatge', paleoslau *pasō* 'jo pasturo (bestiar)', rus *pastúb* i gr. *ποιμήν* 'pastor', scr. *pāti* 'ell guarda bestiar', irani ant. *pātuv*, *pāti*, 'guardar bestiar', 'protegir', *pattua* en una inscripció sorotàptica de Renània: d'un sorot. *PATU- seria derivat *PATUIRE > oc. ant. *padoir* 'fer péixer' i d'altra banda *PATUO- > *patu* 'pasturatge'. □ 1.ª doc.: 1207.

Llavors sempre en el sentit de 'terra, cós de terra rústica', p. ex. «in ipso *pati*, de celo usque in abissum» (des del cel fins al subsòl), *InvLC*; Jaume I, amb el mateix sentit, concedia l'any 1271, un «*patuu* ad opus domorum apud portam civitatis domus Templi Valencie» (MiretS, *Itin. de Jaume I*, 451); l'*InvLC* en recollí altres 18 testimonis en documentació rossellonesa posteriors al de 1207, en els Ss. XIII-XV (s. v., més algun altre que es pot espigolar en l'article *El Jai*).

En tal sentit es troben en docs. cat. medievals de tot el domini. P. ex. un de Vic de 1260, referent a un setí o solar lliure en el mercadal: «--- confirmamus vobis --- *pati* vel setí in quo tu tenes banchum --- mercati»; o en un (crec barceloní) de 1294, on també es parla de solars edificables (no construïts): «tres *patís* sive solars domorum» (CaCandi, *MiscHiCat.* II, 368; I, 201); o en un doc. de la Vall d'Assua de 1556 (col·lecció de Jlluís Pallarès, n.º 26), «tota esta casa y *patís*, ab Nostron Patró St. Fco. Xavier, que-ns alcanssi salut, augment y gràcia» (Capbreu de Castellarnau, any 1759, p. 49). *Lo Clot del Pati*, en el terme de la Torre de Fluvià (Noguera), que és tot ell rural (1964). En tinc notícies orals, tant a Conflent i Ribagorça com en el Maestrat. *Els patís del Reganya*, a Coma-Pregona de Noedes, en zona pastoral (1960); el *pati del Roger* i el *d'en Llaganya* a Csonat (explicat «un cortal que és al sòl») (1960); *Lo Pati de la Bassa*, nom d'una teuleria, a St. Mateu del Maestrat (1961); «dalt de les Obagues hi ha un *pati* ta *tancar es vaques* que en diuen *Es Corral de l'Orri*» Bono (1957).

De l'acc. més semblant a la més coneguda avui, n'hi ha pocs testimonis abans del S. XVI (car és evidentment errònia l'atribució que li fa *AlcM* de dos docs. de 1278 i 1319, el context dels quals ja indica l'altra, i dubtosa la del que cita de 1403). Però ja tenim el sentit avui predominant en un passatge d'Eiximenis: «com lo cavaller entrà per lo *pati* de sa casa ---» (*Terç*, *NCL.* VI, 60); «un gran *pati*, tot en torn emparamentat», JoMartorell (*Ag.* I, 135); «la entrada o *pati* descubert ---; la claustre o *pati* rodad de columnes: peristyllum», OPou (*TbPu.*, 12). Avui tant potser el d'una casa d'habitació (recordem *El Pati Blau* l'obra mestra de Russinyol) i com el d'una sinistra fortalesa: «Quan els fusells van encarrar-li / ell espera la veu de: —Foc! / que, cixit d'un rengle, donaria / l'oficial, rígid i groc; / i en encetar-se'n la paraula, / amb dring

de reneç foraster, / ell cridà: —Visca Catalunya! / Tot, gent i *pati*, es va desfer: / i a un batre d'ulls, abans de caure / la gran Invocada veié / com una barca tota sola / ---», Carner (*A Lluís Companys*, 1952).

En aqueix sentit el mot és avui el més conegut en el català de totes les ciutats i en el rural de les Illes i del Centre i Nord del Princ.: fins al cap del Pallars ('Lliça' a Farrera i Tavascan), «corral d'una casa, quan no és sembradís», AFerrer Ginart (*Rond. Men.*, 223), i també bon tros endins del P. Val.: «corral d'avi-ram etc.» a Costur (1961). Almenys ens consta que s'ha aplicat dins les poblacions, en altres parts, per la toponímia: *Lo Pati*, *El Pati*, nom de sengles carrers a la Pobra de Benifassà, La Serratella, Carlet, *el Pati Fosc* és un veïnat suburbà a la Vila Joiosa (1961-3); *el Patís*, gran plaça de la ciutat de Valls (1964). Ens en donen avui notícies a totes les comarques tarragonenes i de l'Ebre, així com en els sectors adjacents en els vessants de Lleida; Griera, *BDC* xx, 59, el localitzava des del Vendrell a Tortosa, i de més a més a les Borges Blanques, Maldà i Oliana. Jo ho he sentit a Castellans; C. Salvador a Benassal, *Misc. Fabra*, 255; i Ferraz a Benasc.

També trobem des dels orígens l'acc. més generalitzada en llengua d'oc, és a dir 'terreny vacant, propi per a pastura': «retinemus nobis --- grangia --- et ferriginale et *pati*, et aream ante viam e ortum», en la carta de població de Bellestar (Morella) a. 1278 (*BSCC* XIV, 434); «dicto loco cum solis, *patuis*, domibus, ovilibus, muris, hedeficiis, mansis, masatis, terris cultis et incultis», en la carta de població de Vistabella, i en doc. de Tort. 1382 (*BSCC* XIV, 462) de 1385 (*BABL* XII, 50). I Eiximenis, parlant de l'horta de València, escrivia: «lo pla de la terra aquesta ha lo *pati* e la terra grassa e argilosa, e plena de raïls de gram e d'altres bones herbes vertuosas» (*Regiment*, *NCL.*, 28.13); també deu ser això en un doc. confient de 1308: «la tressa part del molí --- e del ort e dels ferraginals e del *pati*, e de les cases que-l dit P. L. avia --- en la vila d'Orbanyà» (*RLR* VIII, 50). I, amb la variant en -u, que ja hem vist en les cites de 1271 i 1378: «quandam aream [era'] cum *patuo*» (*InvLC*, s. v.).

Tot això fa que el mot hagi pogut arribar a sentits ben secundaris: d'una banda 'rebedor d'una casa' (immediat a l'eixida), pròpia del P. Val., des d'Alzira a Atzeneta (Griera, Lamarca); i a l'aragonès; no sols el fronterer de Fonz, sinó molt estès per l'Alt Aragó, fins a Echo, «zaguán»: «cómo chifla l'ausín / --- / Cómo avienta la nieu enta-l cielo, / y la baxa furioso 'nta tierra! / --- / imple las finestras / por foraus te se hi mete chiflando, / por gateras los *patios* emplena, / aunque dexes las puertas trancadas» (*MzCoarasa*, *Añada 'n Echo*, p. 32).

Per altra banda el sentit de 'espai buit en qualsevol lloc' (acc. rara i secundària que, en forma tan abusiva com tendenciosa, col·loca arbitràriament *AlcM* com a 1.ª), de la qual hi ha un cas en la *Questa* de Reixac; on, parlant d'un llit, diu que hi havia «un altre fust --- e estaven-ne tres, devant la un dels dos fustz, e avie tant de *pati* de la un a l'altre com lo dit lit avie de